

אם גיטול מן האגדה את „הקליפה“ הדתית והסמלים הקשורים
 באלהים, תשאר לפנינו היצירה האפית-העממית שיסודותיה הרי
 הסוציאלי, מוסר-עניים ושכר צדיקים וישרים.
 אכן, אם אמנם תקופתנו היא תקופת הרומן על כל צורותיו
 הרצינוליות המיכני עדין שולט בעיקרו על ספרות-דורנו, הרי על אף
 זאת יש באגדה של ימינו איזה קסם נעורים המשכיח ומלבב.
 כוהי גם ההרגשה המלווה את האדם הנטל לידו את ספר אג-
 דותיו של ד. כהן, „אשר שמעתי וספרתי“ — „העיד עליו דוד
 עצמו בדברי ההקדמה — כשנאלם הפה „להצאא ולשיתק“ —

ספרות ואמנות

„אשר שמעתי וספרתי“...

קיום להערכה — עם קריאת הספר.

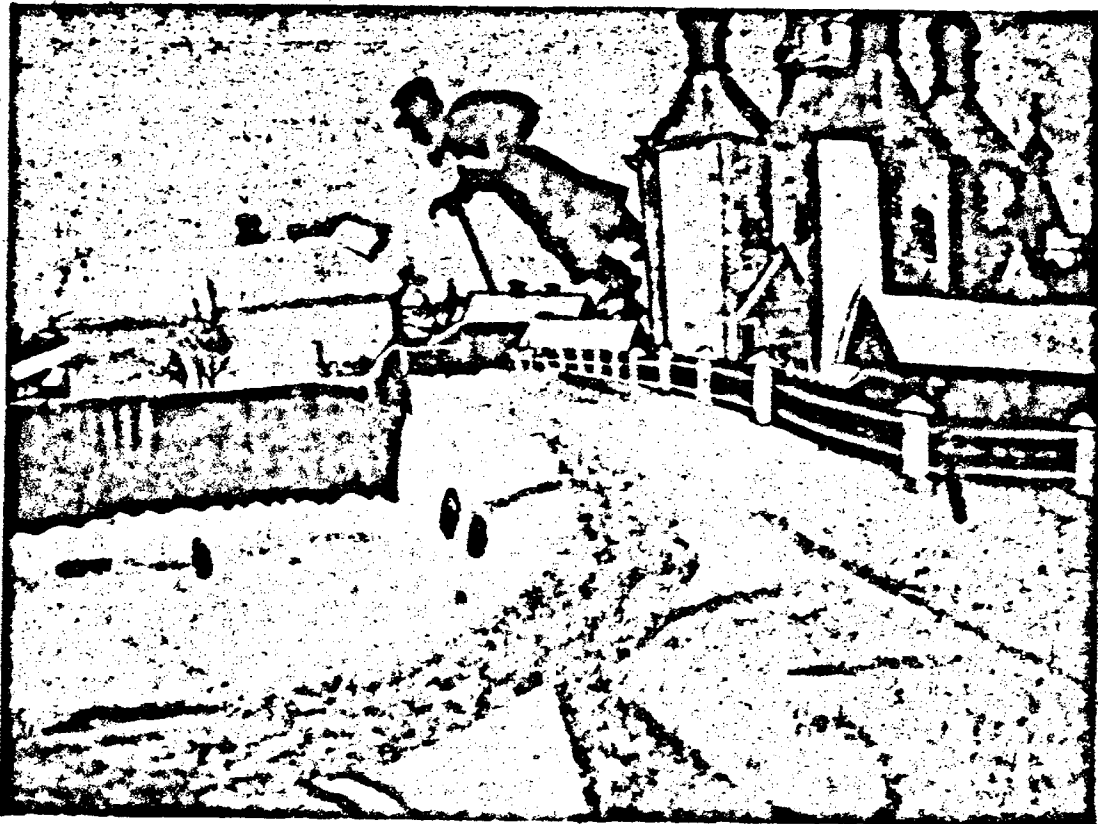
ספרו של דוד כהן, חורג במעט מן ה„סחורה“ הספרותית ה-
 רגילה אשר אנו מכירים אותה בחיינו היום-יומיים. אילו היינו מש-
 תמים בשפתו, בודאי היינו מגדירים זאת — ספרות של ימי
 הנסוע וספרות של שבת האגדה הספרדית, אשר יסודה בחיי העבר
 של האומה, בגבוריו ומסרתו, לעתים הנה ספור-אפי, אך המאפיינה
 הוא הלידיקה העדינה, זו החונקת את גרוך אס-אט וצובטת נשמתך
 עם הקריאה. האגדה אינה נכתבת ראשיתה הוא החוץ בעל-פה, הגובל
 ברחי-קודש שנוה על המספר באנלוגיה ההיסטורית בדרש ובמוסר-
 השכל. המציאות של היום-יום משמשת קרש-קפיצה אל עבר הים
 הגדול של ההיסטוריה האנושית, של רגעי גבורה ומסירות נפש.
 כך משמשים המאורעות המיוחדים בהיסטוריה הרחוקה או הקרובה
 גשר אל היום-יום ושאלותיו, השפעה הדדית זו-וא זו נכון יותר הגשר
 החי הנבנה בין ערכים יקרים ודמיונות-עבר לבין חברה ואידיאלים
 כהיום, זוהי אם כן תכונתה היסודית של האגדה.

נחמה — מיכאל אנג'ל

הקבועה היא האגדה או שנשתנית במהלך העתים? קשה ה-
 תשובה על כך. היצירה העממית — השיר, הרקוד, המעשיה וכו',
 העוברת מדור לדור והמסרת בעל-פה, משתנית שניים גדולים, כל
 דור מוסיף וגורע ממנה גבולותיה האמנותיים קיימים בהתאם למקום
 ולזמן, רק בדרות האחרונים והלה האגדה לקבל את צורתה האמנ-
 תית הקבועה ולשמש צורה-ספרותית. מסגרת לדמיונו החפשי היוצר
 של האמן-הסופר, ביאליק בדרשו השיג את הכוונה באיטוף של ה„מד-
 רש-אגדה“, המפורזת בכל ספרותנו העתיקה — התלמוד, הש"ס,
 ה„מדד-שרבא“ וכו', הוא ידע להנחיל לספרות העברית המתחששת
 נכס היסטורי, אשר בלעדיו לא יתכן לתאר את רציפות המחשבה
 הישראלית, רציפות חיי הרוח היהודיים, אין זה מקרה כמו כן, שרבים
 מבין סופרינו בידו האחרון, נתפסו איהם לצורה ספרותית זו,
 המגלמת בתוכה מיוזיאמנות מאיד-כמותו, פרץ ופרישמן — מיוצריה
 של הנובילה האמנותית העברית, זה הסיפור הקטן הגובל בצורה,
 ותמונה, בהורקת קו אור אחד, אך חוק על דא ועל הא הרבו להשתמש
 במעשיה ובאגדה, „במדבר“, קובץ האגדות של פרישמן, העו
 הדוגמא המופלאה של השימוש בחומר-העם, באפוס העממי הקדום
 וחיידשו בדרך אמנותית, כדיציר השולט היטב במכולו וצבעיו.

„צפה ועלתה הרמות וכו'“. עם האלם לדבור של חול נולדה האגדה
 בשפת הקודש, מעולם לא התיימר להיות סופר, או מה שקרוי כך
 בדרונו. האגדה הופיעה כחלק מעבודתו החינוכית הגדולה בתנועה
 החלוצית בליסא ומיום באו ארצה, לפני 23 שנים, בנער העובד,
 כשם שנתקשר שמו האישי במפעל הכביר של התנודות אלפי נערים
 ונערות עובדים בא"י, כן היתה האגדה נרדפת לכל התנועה, כל
 חג וכל מפעל, מגמתה היתה להעלות את הנשמה לסעת מוסר, לחנך

מתחן ציורי העירה — שאנאל

ולצון את הרגש. גבוריה היו ילדים עניים וכאבם, אביונים ותפילה, יתומים ואלמנות וזקנתם. כך הם עוזרים לפנינו בשרשרת: שלמה ליה העני, הרוצה ללכת בדרך העשירים; זמן החיים המחלל שבת בחושו לעזרת היתום הבוכה; יוסי הדיג ושירתו הנסחפים עם משבריים, ועוד דמויות של צדיקים ודביים אהבי אדם וישראל. מגוחנת שורת הטיפוסים העולה מהספר וגרמה כי לכל אחד מהם נועד תפקיד מיוחד. האגדה החסידית, היא מן החביבות ביותר על דוד. לא בלבד משום שמוצאו מסביבת חסידים, אלא משום והערכה הגדולה שהוא רוח לתנועה עממית זו והשפעתה בחיי ישראל. החסידות היא מגלויה המופלאים של הנשמה היהודית המחפשת לה את תקן הנפש בגולה האפלה. הפשטות הרבה המציינת את החסידים, התום והמוסר-החברתי הם נקודת-אור בהתפתחות הזרמים הרחוקים בעמנו. לא הרב הגביר והגניז, אלא הרבי העזר לכול. הידוע לקרוע שמים בתפילתו השקטה והנוגה, וכאן מעלה הוא כיד-כשרונו את הדמויות הנפלאות שבחסי- דות אהבש"ט, יוצרה של התנועה ר' לוי יצחק מברדיצ'ב — אהב ישראל שרב את ריב העם עם אלהיו ר' נחמן מברצלב ועוד. אכן, מסרה גדולה הרשמה בכאן — להרכיש לנוער העברי בארץ ערכי-רוח, חברה ומוסר שפעמו בלב התנועה החסידית וראשיה. דרך קשה אך כשרה בצדה.

בסיכום נציין נא את המפעל הגדול שנעשה ע"י הוצאת „הקבוץ-המאוחד“ שנמלה על עצמה את הוצאת הספר-היהודיתו ב"י מייכה-אגדתית ובעיסורי שערים אמנותיים. מי יתן יהיה לנוס רחמי גדול לנוער הגדל בארץ והזקוק לקשר זו עם החומר העממי של עמנו. לתנועת-הפעלים העברית, לציונות הסוציאליסטית אשר בונה את תרבותה וערכיה על אחדות ההיסטוריה הישראלית, מלחמתו הלא-ר מית בדרוזה ומאוייו לשחרור — נוסף נדבך נאמן ויקר — ויבורך יוצרו על כך.